

دانشگاه سهند اسلامی تبریز
۱۳۷۸

دانشکده ی معماری و شهرسازی، گروه شهرسازی

پایان نامه

جهت اخذ درجه ی کارشناسی ارشد

رشته: طراحی شهری

عنوان:

طراحی فضای شهری با رویکرد احیای هویت بومی

نمونه موردی: محله امامزاده یحیی (ع)، شهر ساری

نگارش:

زهرا جعفری اسپورزی

استاد راهنما:

دکتر مرتضی میرغلامی

استاد مشاور:

دکتر قاسم مطلبی

شهریور ۱۳۹۱

تعهد اصالت و رعایت حقوق دانشگاه

اینجانب زهرا جعفری اسپورزی دانشجوی رشته ی طراحی شهری دانشکده معماری و شهرسازی با شماره ی دانشجویی ۸۹۱۳۰۵۰۴ و نویسنده ی پایان نامه ی طراحی فضای شهری با رویکرد احیای هویت بومی مسئولیت صحت و اصالت تمام مندرجات پایان نامه ی تحصیلی خود را برعهده می گیرم و اقرار می نمایم تمامی مراحل تهیه ی آن با احترام به اصل امانت می باشد و چنانچه در هر مرحله ای خلاف آن ثابت گردد، کلیه ی عواقب ناشی از محرومیت ها و سلب امتیازات کسب شده به جهت ارایه ی پایان نامه ی مخدوش، بر عهده ی اینجانب خواهد بود.

نام و نام خانوادگی زهرا جعفری اسپورزی

امضا

تاریخ

مالکیت نتایج و حق نشر

تمامی حقوق مادی و معنوی این پایان نامه تحصیلی متعلق به دانشگاه هنر اسلامی تبریز است و هر گونه نقل مطالب با ذکر نام دانشگاه هنر اسلامی تبریز، نام استاد راهنما و دانشجو بلامانع است.

تمامی حقوق مادی و معنوی این پایان نامه تحصیلی و محصولات آن (کتاب، برنامه های رایانه ای و تجهیزات ساخته شده) متعلق به دانشگاه هنر اسلامی تبریز می باشد. این مطلب باید به نحو مقتضی در تمامی تولیدات اشاره شده ذکر شود.

دانشجویان در صورتی می توانند نسبت به چاپ مقاله ی مستخرج از پایان نامه ی خود اقدام کنند که مقاله به تأیید استاد راهنما رسیده باشد. همچنین به هنگام چاپ مقاله ذکر نام استاد راهنما و مشاور ضروری است. عدم رعایت هر یک از موارد فوق موجب پیگرد قانونی است.

« اداره ی امور آموزشی و تحصیلات تکمیلی دانشگاه »

شماره:
تاریخ:

بسمه تعالی

صورتجلسه ارزشیابی دفاع پایان نامه

طبق درخواست شماره ی مورخ دبیر تحصیلات تکمیلی دانشکده ی و مجوز شماره ی

..... مورخ اداره ی تحصیلات تکمیلی دانشگاه، جلسه ی دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد

خانم زهرا جعفری اسپورزی به شماره دانشجویی ۸۹۱۳۰۵۰۴ در رشته طراحی شهری گرایش

تحت عنوان: طراحی فضای شهری با رویکرد احیای هویت بومی به ارزش واحد، در ساعت مورخ

در حضور هیئت داوران مرکب از:

۱- استاد راهنما دکتر مرتضی میرغلامی امضاء

۲- استاد مشاور امضاء

۳- عضو هیئت داوران دکتر محمد تقی پیربابایی امضاء

۴- عضو هیئت داوران دکتر بهادر زمانی امضاء

۵- نماینده اداره ی تحصیلات تکمیلی امضاء

برگزار شد و با نمره ی و درجه ی ارزشیابی گردید.

مدیر اداره ی تحصیلات تکمیلی دانشگاه

با سلام، با توجه به برگزاری جلسه ی دفاع دانشجو در تاریخ موارد فوق مورد تأیید می باشد.

دکتر

دبیر شورای تحصیلات تکمیلی دانشکده ی

تاریخ امضاء

به نام خدا
دانشگاه هنر اسلامی تبریز
دانشکده ی معماری و شهرسازی

پایان نامه کارشناسی ارشد طراحی شهری

این رساله با عنوان "طراحی فضای شهری با رویکرد احیای هویت بومی" توسط "زهرا جعفری اسپورزی" در

تاریخ ۹۱/۶/۳۰ با نمره و درجه ارزشیابی عالی در حضور هیات داوران با موفقیت دفاع شد.

هیات ممتحنین:

امضاء	استاد راهنما: دکتر مرتضی میرغلامی
امضاء	استاد راهنمای همکار:.....
امضاء	استاد مشاور:.....
امضاء	استاد داور دکتر محمدتقی پیربابایی
امضاء	استاد داور: دکتر بهادر زمانی

تقدیم به مهربان فرشتگانی که:

لحظات نابِ باورِ بودن، لذت و غرورِ دانستن، جسارتِ خواستن، عظمتِ رسیدن و تمام تجربه
های یکتا و زیبای زندگیم، مدیون حضور سبز آنهاست؛

تقدیم به خانواده عزیزم.

سپاس بی کران پروردگار یکتا را که هستی مان بخشید و به طریق علم و دانش رهنمونمان شد و به
همنشینی رهروان علم و دانش مفتخرمان نمود و خوشه چینی از علم و معرفت را روزیمان ساخت.
از جناب آقای دکتر مرتضی میرغلامی و جناب آقای دکتر قاسم مطلبی برای زحمات و
راهنمایی های ارزنده شان تشکر می نمایم.
و با سپاس از تمامی دوستان، اساتید و بزرگوارانی
که مرا در راه تحصیل علم و معرفت همراهی نموده و می نمایند.

عنوان پایان نامه: طراحی فضای شهری با رویکرد احیای هویت بومی (نمونه موردی: امامزاده یحیی (ع)، شهر ساری)

استاد راهنما: دکتر مرتضی میرغلامی

استاد مشاور: دکتر قاسم مطلبی

نام دانشجو: زهرا جعفری اسپورزی

شماره دانشجویی: ۸۹۱۳۰۵۰۴ کارشناسی ارشد ■ دکتری □ تعداد صفحات:

دانشکده: معماری و شهرسازی گروه: طراحی شهری تاریخ دفاع: ۹۱/۶/۳۰ تاریخ تصویب:

چکیده:

طراحی شهری به عنوان دانشی مدون برای ارتقای کیفیت محیط های انسان ساخت، همواره داعیه توجه به ارزش های فرهنگی و هویت خاص هر منطقه را داشته و دارد. اما شهرهای معاصر روز بروز بیشتر شبیه به هم می شوند. این مسئله در شهرهای مختلف یک کشور نمود بیشتری یافته است. دلیل این امر را می توان نادیده انگاشتن خرد فرهنگ ها و هویت اقلیت ها (اقوام) دانست؛ که معمولاً در زیر چتر هویت ملی محو می شوند.

هویت خاص هر قوم از آنجا واجد اهمیت است که «قوم» به عنوان یک گروه یا قشر خاص اجتماعی دارای هویت اجتماعی مختص به خود است. در نتیجه رفتارهای اجتماعی خاصی از خود بروز می دهد، ارزش ها و آرمان هایی دارد و برای حفظ ارزش ها و رسیدن به آرمان ها شیوه خاصی برای زندگی دارد و محیط زندگی خود را به شیوه خاصی شکل می دهد. آنچه در شهر های معاصر در قالب شکل دهی به فضاهای شهری در حال رخ دادن است نه تنها بر هویت خاص فرهنگی اقوام مختلف تاکید نکرده بلکه به شدت در حال یکسان سازی و نادیده انگاشتن رفتارها، شیوه زیست و جهان بینی خاص اقوام مختلف است.

پژوهش حاضر به بازشناسی مفهوم هویت و تاکید خاص بر هویت قومی به عنوان حلقه مغفول مراتب هویتی در فضاهای شهری و شناسایی معیارهای مؤلفه های هویت قومی و نحوه بازنمایی آن ها در مؤلفه های کیفیت فضاهای شهری پرداخته و راهکارهایی در جهت حفظ و تقویت هویت قومی فضاهای شهری ارائه می دهد. بدین منظور در این تحقیق پس از بررسی ادبیات نظری موضوع و تدوین چارچوب نظری تحقیق و با استفاده از روش مشاهده در برداشت الگوهای رفتاری، معیارهای مؤثر بر حفظ و ارتقای هویت قومی مازنی در محدوده اطراف امامزاده یحیی (ع) شهر ساری سنجش و طرح پیشنهادی ارائه شده است.

یافته های تحقیق نشان دهنده تأثیر قابل توجه مؤلفه های تاریخ، جهان بینی، رفتار و محیط زیست در حیات هویت هر قوم است. محیط زیست به عنوان موضوع فعالیت های طراحی شهری حلقه واسط این دانش با بحث هویت در علوم اجتماعی می باشد؛ لذا برقراری پیوند میان هر کدام از مؤلفه ها با مؤلفه محیط زیست و در واقع فراهم شدن بستر مناسب برای بروز و تجلی تاریخ، جهان بینی و رفتار خاص مردمان هر دیاری حوزه فعالیت های طراحی شهری در زمینه هویت مند نمودن فضاهای شهری است.

کلیدواژه ها: فضای شهری، هویت قومی، امامزاده یحیی (ع)، شهر ساری.

امضای استاد راهنما:

تاریخ

امضاء

فهرست مطالب

صفحه	عناوین
۱	1 فصل اول: کلیات تحقیق
۱-۱-۱	طرح مسئله
۴-۱-۲	اهمیت، ضرورت و کاربرد تحقیق
۵-۱-۳	اهداف طرح / دورنمای رساله
۶-۱-۴	سؤالات تحقیق
۷-۱-۵	روش انجام تحقیق
۱۱-۱-۶	پیشینه تحقیق
۱۲-۱-۷	مشکلات تحقیق
۱۳-۱-۸	جمع بندی
۱۵	۲ فصل دوم: ادبیات موضوع
۱-۲-۱	هویت: سیال یا ثابت
۱-۱-۲-۱-۱	هویت ملی
۱-۱-۲-۱-۲	هویت ملی در ایران
۲-۱-۲-۲	هویت قومی
۱-۲-۱-۲-۱	جهانی شدن و هویت قومی
۳-۱-۲-۳	هویت دینی
۴-۱-۲-۴	هویت فرهنگی
۲-۲-۲	هویت شهر
۱-۲-۲-۱	هویت شهر سنتی / شهر مدرن
۲-۲-۲-۲	شهر ایرانی - اسلامی
۳-۲-۲-۳	بحران هویت شهری

۵۰ جمع بندی	۳-۲
۵۱ تدوین مدل نظری تحقیق	۱-۳-۲
۵۴ فصل سوم: شناخت و تحلیل	۳
۵۷ تاریخ	۱-۳
۵۷ تاریخ مکان	۱-۱-۳
۶۴ تاریخ مردمان	۲-۱-۳
۶۵ بررسی طرح‌های فرادست	۳-۱-۳
۶۵ طرح جامع	۱-۳-۱-۳
۶۶ طرح تفصیلی	۲-۳-۱-۳
۶۶ طرح تفصیلی ویژه بافت کهن ساری	۳-۳-۱-۳
۶۹ رفتار	۲-۳
۶۹ ارزش‌ها	۱-۲-۳
۶۹ باورها	۲-۲-۳
۷۰ رفتار های اجتماعی (قرارگاه رفتاری)	۳-۲-۳
۷۲ همه شمولی	۱-۳-۲-۳
۷۳ رفتارهای فرهنگی	۴-۲-۳
۷۴ رفتارهای اقتصادی	۵-۲-۳
۷۶ مکان	۳-۳
۷۶ زیست بوم	۱-۳-۳
۷۸ پایداری	۱-۱-۳-۳
۷۸ پوشش گیاهی	۱-۱-۱-۳-۳
۷۸ زیست پذیری	۲-۱-۱-۳-۳
۷۹ آسایش اقلیمی	۲-۱-۳-۳
۸۲ فضا	۲-۳-۳

۸۲ سازمان فضایی	۳-۳-۱-۲
۸۵ نفوذپذیری	۳-۳-۲-۲
۸۷ تنوع فضایی	۳-۳-۲-۳
۸۷ همپیوندی فضایی	۳-۳-۲-۴
۹۰ ریخت	۳-۳-۳
۹۰ نظام فضاهاى پر و خالى	۳-۳-۱
۹۰ دانه بندى بافت	۳-۳-۲
۹۰ نظام ارتفاعى	۳-۳-۳
۹۴ منظر شهرى	۳-۳-۴
۹۴ تنوع	۳-۳-۴-۱
۹۴ بررسى كیفیت‌هاى بصرى ورودى‌ها	۳-۳-۴-۱-۱
۹۶ بررسى نظام خط آسمان	۳-۳-۴-۱-۲
۹۸ بررسى آلودگى‌هاى بصرى	۳-۳-۴-۱-۳
۹۹ گونه شناسى نماهاى ساختمانى	۳-۳-۴-۲
۱۰۵ بررسى سیمای کف و مبلمان	۳-۳-۴-۳
۱۰۶ کارکرد	۳-۳-۵
۱۰۶ کاربرى	۳-۳-۵-۱
۱۱۰ فعاليت	۳-۳-۵-۲
۱۱۰ سرزندگى	۳-۳-۵-۲-۱
۱۱۲ ۴سنجش و برنامه	
۱۱۲ تجزيه و تحليل و ارزشيابى محدوده مداخله	۴-۱-۱
۱۱۴ طرح و برنامه	۴-۲
۱۱۴ تدقيق بيانیه چشم انداز	۴-۲-۱
۱۱۵ تدوين اهداف کلان	۴-۲-۲

- ۱۱۶ ۳-۲-۴- تدوین اهداف خرد، راهبردها و سیاست‌های اجرایی
- ۱۱۸ ۴-۲-۴- پلان راهبردی
- ۱۲۰ ۵-۲-۴- چارچوب طراحی شهری
- ۱۲۲ ۶-۲-۴- ارائه گزینه های پیشنهادی
- ۱۲۲ ۱-۶-۲-۴- گزینه شماره ۱
- ۱۲۴ ۲-۶-۲-۴- گزینه شماره ۲
- ۱۲۶ ۷-۲-۴- ارزیابی گزینه های پیشنهادی و انتخاب گزینه برتر
- ۱۲۸ ۸-۲-۴- ارائه طرح پیشنهادی
- ۱۳۲ ۱-۸-۲-۴- ضوابط پیشنهادی طراحی
- ۱۳۲ ۱-۱-۸-۲-۴- ضوابط پیشنهادی عملکردی
- ۱۳۲ ۲-۱-۸-۲-۴- ضوابط پیشنهادی نما
- ۱۳۳ ۳-۱-۸-۲-۴- ضوابط پیشنهادی مبلمان شهری
- ۱۳۳ ۴-۱-۸-۲-۴- ضوابط پیشنهادی کف سازی
- ۱۳۴ ۲-۸-۲-۴- پلان و جزئیات پیشنهادی مجموعه میدان امامزاده یحیی (ع)
- ۱۴۲ ۳-۴- جمع بندی و نتیجه گیری
- ۱۴۲ ۱-۳-۴- پیشنهادات
- ۱۴۳ منابع

فهرست جداول

صفحه

عناوین

- جدول ۱-۴: تحلیل ابعاد هویتی مکان با استفاده از تکنیک سوات ۱۱۳
- جدول ۲-۴: اهداف، راهبردها و سیاست‌های اجرایی ۱۱۶
- جدول ۳-۴: معیارها و شاخص‌های ارزیابی گزینه‌های طراحی ۱۲۶

فهرست نقشه‌ها

صفحه

عناوین

- نقشه ۱-۳: معرفی شهر ساری در سلسله مراتب تقسیمات کشوری ۵۵
- نقشه ۲-۳: معرفی حوزه بلافصل و محدوده مورد مداخله ۵۶
- نقشه ۳-۳: مراحل شکل‌گیری هسته اولیه شهر ساری ۶۱
- نقشه ۴-۳: ساختار فضایی شهر ساری قبل از خیابان‌کشی دوره پهلوی ۶۲
- نقشه ۵-۳: ساختار فضایی شهر ساری بعد از خیابان‌کشی دوره پهلوی ۶۳
- نقشه ۶-۳: ثبت الگوهای رفتاری ۷۵
- نقشه ۷-۳: پراکنش فضای سبز و باز و باغ ۸۰
- نقشه ۸-۳: استفاده از مصالح بوم‌آورد ۸۱
- نقشه ۹-۳: استخوان‌بندی و سازمان فضایی حوزه بلافصل ۸۳
- نقشه ۱۰-۳: سازمان فضایی حوزه مداخله ۸۴
- نقشه ۱۱-۳: تنوع فضایی ۸۸
- نقشه ۱۲-۳: هم‌پیوندی فضاهاى شهری بافت قدیم و محدوده طراحی ۸۹
- نقشه ۱۳-۳: نظام توده و فضا ۹۱
- نقشه ۱۴-۳: دانه‌بندی بافت ۹۲
- نقشه ۱۵-۳: تعداد طبقات ساختمانی محدوده ۹۳
- نقشه ۱۶-۳: کاربری اراضی محدوده بافت قدیم ۱۰۷
- نقشه ۱۷-۳: کاربری اراضی محدوده میدان امامزاده یحیی (ع) ۱۰۸
- نقشه ۱۸-۳: کاربری اراضی طبقات محدوده میدان امامزاده یحیی (ع) ۱۰۹

- نقشه ۴-۱: پلان راهبردی پیشنهادی محدوده امامزاده یحیی (ع) ۱۱۹
- نقشه ۴-۲: چارچوب طراحی شهری محدوده امامزاده یحیی (ع) ۱۲۱
- نقشه ۴-۳: گزینه پیشنهادی شماره ۱ ۱۲۳
- نقشه ۴-۴: گزینه پیشنهادی شماره ۲ ۱۲۵
- نقشه ۴-۵: الگوی پیشنهادی کاربری اراضی محدوده امامزاده یحیی (ع) ۱۲۹
- نقشه ۴-۶: نظام دسترسی پیشنهادی محدوده میدان امامزاده یحیی (ع) ۱۳۰
- نقشه ۴-۷: توده و فضا در محدوده میدان امامزاده یحیی (ع) ۱۳۱
- نقشه ۴-۸: پلان پیشنهادی محدوده امامزاده یحیی (ع) ۱۳۵

فهرست تصاویر

صفحه	عناوین
۵۹	تصویر ۳-۱: مسجد جامع ساری، اولین مسجد جامع مازندران.....
۶۸	تصویر ۳-۲: پیشنهاد طرح تفصیلی بافت قدیم در محدوده امام زاده یحیی ۶۸
۷۰	تصویر ۳-۳: فروشندگان دوره گرد، میدان امامزاده ۷۰
۷۱	تصویر ۳-۴: بساط دست فروشان فصلی در مقابل قهوه خانه ۷۱
۷۱	تصویر ۳-۵: تعیین قلمرو توسط برخی دست فروشان ۷۱
۷۱	تصویر ۳-۶: مزار شهدای گمنام، میدان امامزاده ۷۱
۷۲	تصویر ۳-۷: مغازه‌ها در مسیر حرکت به سمت بازار روز..... ۷۲
۷۲	تصویر ۳-۸: تجمع ترافیک ساکن در اطراف امامزاده مانع تشکیل نقاط مکث و قرار گاه رفتاری.... ۷۲
۷۳	تصویر ۳-۹: نمایی از میدان امامزاده و فعالیت‌های مذهبی و تجاری آن ۷۳
۷۳	تصویر ۳-۱۰: نمایی از فعالیت‌های شبانه اطراف امامزاده ۷۳
۷۳	تصویر ۳-۱۱: مراسم عزاداری، کوچه میر مشهد..... ۷۳
۷۳	تصویر ۳-۱۲: مراسم عزاداری، میدان امامزاده..... ۷۳
۷۴	تصویر ۳-۱۳: حضور زنان دست فروش در بازار روز، میدان امامزاده..... ۷۴
۷۹	تصویر ۳-۱۴: نحوه دفع آب‌های سطحی، محدوده امامزاده یحیی(ع) ۷۹
۷۹	تصویر ۳-۱۵: تراکم ترافیک ساکن و تردد ترافیک عبوری موجب آلودگی بصری و صوتی ۷۹
۸۲	۳-۱۶: مدرسه شریف العلما ۸۲
۸۲	۳-۱۷: حسینیه بیت الزهرا ۸۲
۸۲	۳-۱۸: امامزاده زین‌العابدین و حسینیه آن ۸۲

- ۱۹-۳: امامزاده یحیی (ع)..... ۸۲
- تصویر ۲۰-۳: کوچه امامزاده یحیی ۸۵
- تصویر ۲۱-۳: کوچه میر مشهد ۸۵
- تصویر ۲۲-۳: خیابان جمهوری..... ۸۵
- تصویر ۲۳-۳: وجود موانع بصری به عناصر شاخص فضا ۸۶
- تصویر ۲۴-۳: نفوذپذیری بصری در جداره های میدان ۸۶
- تصویر ۲۵-۳:نمایی از یک بنای نوساز سه طبقه محدوده امامزاده یحیی ۹۰
- تصویر ۲۶-۳:نمایی از بناهای قدیمی یک و دو طبقه ۹۰
- تصویر ۲۷-۳:نمای پانوراما از میدان امامزاده یحیی ۹۴
- تصویر ۲۸-۳: ورودی های میدان امامزاده ۹۴
- تصویر ۲۹-۳: سکنس های ورودی از خیابان جمهوری ۹۵
- تصویر ۳۰-۳: سکنس های ورودی از کوچه میر مشهد..... ۹۵
- تصویر ۳۱-۳: ورودی از معبر درون بافت ۹۶
- تصویر ۳۲-۳: ورودی میدان امامزاده از معبر درون بافت..... ۹۶
- تصویر ۳۳-۳: جداره های میدان امامزاده ۹۷
- تصویر ۳۴-۳: فرسودگی جداره شمالی میدان امامزاده ۹۸
- تصویر ۳۵-۳:جداره شرقی میدان امامزاده، عدم هماهنگی در بناهای مجاور ۹۸
- تصویر ۳۶-۳:جبهه شمالی امامزاده-تجمع زیاله ۹۹
- تصویر ۳۷-۳:جداره شرقی میدان امامزاده، الحاقات نامناسب ۹۹
- تصویر ۳۸-۳:نمونه ای از بناهای سبک سنتی اطراف امامزاده..... ۱۰۰
- تصویر ۳۹-۳:نمونه ای از بناهای سبک سنتی خیابان جمهوری ۱۰۰
- ۴۰-۳:نمونه ای از بناهای سبک سنتی کوچه پشت مدرسه ۱۰۰
- ۴۱-۳:نمونه ای از بناهای سبک سنتی کوچه بهرام اتر ۱۰۰
- تصویر ۴۲-۳:نمونه ای از بالکن غیر ممتد ۱۰۱
- تصویر ۴۳-۳:نمونه ای از بالکن پیوسته ۱۰۱
- تصویر ۴۴-۳: الگوی بازشوها در بناهای قدیمی..... ۱۰۱
- تصویر ۴۵-۳:منظر بصری بناهای قدیمی ۱۰۲
- تصویر ۴۶-۳:سقف شیب دار عنصری هویت بخش در محدوده ۱۰۲
- تصویر ۴۷-۳:سقف شیب دار و بیرونزدگی سقف در یک بنای مسکونی ۱۰۲

تصویر ۳-۵۰: بخشی از بدنه جنوبی میدان امامزاده	۱۰۳
تصویر ۳-۴۸: سبک نما، مصالح، بازشوها در تضاد با بافت موجود	۱۰۳
تصویر ۳-۴۹: جداره غربی میدان امامزاده، بناهای معاصر	۱۰۳
تصویر ۳-۵۱: بخشی از بدنه غربی میدان امامزاده	۱۰۴
تصویر ۳-۵۲: نمای بدنه قدیمی در جبهه شمالی	۱۰۴
تصویر ۳-۵۳: بخشی از بدنه شرقی میدان امامزاده	۱۰۴
تصویر ۳-۵۴: میدان امامزاده، سیمای کف	۱۰۵
تصویر ۳-۵۵: بازار	۱۰۶
تصویر ۳-۵۶: مسجد جامع	۱۰۶
تصویر ۳-۵۷: مزار شهدای گم نام	۱۰۶
تصویر ۳-۵۸: نمایی از میدان امامزاده و فعالیت‌های مذهبی و تجاری آن	۱۱۰
تصویر ۴-۱: جداره های پیشنهادی محدوده امامزاده یحیی (ع)	۱۳۶
تصویر ۴-۲: فضاهای پیشنهادی محدوده میدان امامزاده یحیی (ع)	۱۳۷
تصویر ۴-۳: فضاهای پیشنهادی محدوده میدان امامزاده یحیی (ع)	۱۳۸
تصویر ۴-۴: فضاهای پیشنهادی محدوده میدان امامزاده یحیی (ع)	۱۳۹
تصویر ۴-۵: فضاهای پیشنهادی محدوده میدان امامزاده یحیی (ع)	۱۴۰
تصویر ۴-۵: فضاهای پیشنهادی محدوده میدان امامزاده یحیی (ع)	۱۴۱

فهرست اشکال

صفحه	عناوین
۱۷	شکل ۱ ۲: نهاد هویت و رشته های علاقه‌مند به این موضوع
۱۸	شکل ۲ ۲: سطوح هویت در نظریه دسته بندی ترنر
۲۰	شکل ۳ ۲: هویت انسان در فلسفه غرب
۲۰	شکل ۴ ۲: هویت انسان در فلسفه شرق
۲۲	شکل ۵ ۲: طیف رویکردهای نظری به مسئله هویت
۲۳	شکل ۶ ۲: لایه های هویت
۳۲	شکل ۷ ۲: ابعاد هویت قومی
۴۰	شکل ۸ ۲: عناصر و ابعاد هویت شهری (مکانی)

شکل ۹ ۲: انعقاد هویت شهر	۴۱
شکل ۱۰ ۲: مؤلفه های هویت قومی	۴۹
شکل ۱۱ ۲: مؤلفه های مکانی هویت قومی	۵۰
شکل ۱۲ ۲: ابعاد کیفیت طراحی شهری	۵۱

فهرست نمودارها

صفحه	عناوین
۴۸	نمودار ۱ ۲: رابطه فضای سمبلیک شهری و هویت اجتماعی شهر
۵۲	نمودار ۲ ۲: مدل نظری طراحی فضای شهری با رویکرد هویت قومی

۱. فصل اول: کلیات تحقیق

۱-۱- طرح مسئله

تشابه بیش از حد شهرها به هم خطر بسیار جدی‌ای است که امروزه به شدت هویت فضاهای شهری را تهدید می‌کند. اگرچه همه‌ی شهرها مجموعه‌ای از ساختمان‌ها و خیابان‌ها و فضاهای بین آنها هستند و احتمال شباهت آنها به هم دور از انتظار نیست، با این حال شهرهای سنتی و کهن به حدی با هم فرق دارند که هر کدام دارای هویتی خاص خود می‌باشند؛ و در واقع در همه این شهرها یک وجه اشتراک مهم وجود دارد و آن منحصر به فرد بودن آنها است. با وجودی که بخشی از چهره آنها شباهتی گونه‌شناختی با شهرهای دیگر دارد، اما هر یک از آنها هویت خاص خود را دارا هستند (مولوی، ۱۳۷۶). هویتی که از هویت مردمانش نشأت می‌گرفت، و در پیوندی تنگ با ساکنانش از آداب و رسوم و فرهنگ و ارزش‌های آنان تأثیر می‌پذیرفت. در واقع شهر سنتی بیانگر شیوه زیست و جهان‌بینی انسان سنتی با فرهنگ خاص خودش بود. به اعتقاد راپاپورت سیستم کیهان‌شناختی هر قوم در سیستم‌های کوچک‌تر شهر و خانه بازتولید می‌شود و به تصویر در می‌آید (راپاپورت، ۱۳۸۸)

کشور ایران به دلیل دارا بودن تنوع نا متجانس قومی و مذهبی، دربرگیرنده فرهنگ‌های بی‌شماری است. پهنه‌های فرهنگی در ایران عمدتاً در انحصار قوم و قبیله‌ای خاص بوده و هست. عوامل مختلفی موجب همگرایی و برهم کنش میان این اقوام و در نتیجه فرهنگ‌ها و ارزش‌هایشان و عواملی نیز موجب دور شدن و در واقع واگرایی و تضاد میان آنها را موجب می‌گردد.

اما آنچه در شهرهای ما در حال شدن است نه تنها بر هویت خاص فرهنگی اقوام مختلف تأکید و بر همگرایی مناسب و شایسته آنها استوار نبوده، بلکه از نظر شکلی به شدت در حال یکسان‌سازی و از لحاظ فرهنگی در حال واگرایی، تضاد و تنش بین گروهی است. هویت خاص هر قوم از آنجا واجد اهمیت است که «قوم» به عنوان یک گروه یا قشر خاص اجتماعی دارای هویت اجتماعی مختص به خود است. در نتیجه رفتارهای اجتماعی خاصی از خود بروز می‌دهد، ارزش‌ها و آرمان‌هایی دارد و برای حفظ ارزش‌ها و رسیدن به آرمان‌ها شیوه خاصی برای زندگی دارد.

قومیت در ایران با دو مفهوم ایرانی و اسلامی در هم آمیخته است. آنچه موجب تمایز و تفاوت اقوام به طور مثال اقوام ترک در آذربایجان ایران با قوم ترک در جمهوری آذربایجان می‌شود، محدوده سرزمینی ایران و

باورها و ارزش‌های دینی و اعتقادی منبعث از اسلام است؛ لذا هر گونه بررسی هویتی اعم از هویت‌های قومی بایستی در قلمرو و محدوده زیست آن بررسی گردد.

از اواخر دوره قاجار و به خصوص دوره پهلوی جریان نادیده انگاشتن قومیت‌ها در ایران و گاهی سرکوب و تحقیر آن‌ها شروع شد. متأسفانه بعد از انقلاب اسلامی نیز تلاش جدی برای جبران این امر و بازگرداندن اعتبار و حیثیت اقوام مختلف ایرانی انجام نشد. حس حقارت و از خود بیگانگی هویتی به طور جدی در طرح یکسان سازی رضا خانی و تشکیل دولت ملی و زبان ملی (به عنوان ابتدایی‌ترین و جدی‌ترین ضربه ای بود که به طور هوشمندانه به ساختار هویت قومی وارد شد) به اوج خود رسید. این موضوع موجب فاصله گرفتن افراد از هویت قومی خود و نزدیک شدن به هویت ایرانی-تهرانی گردید. دو قطبی تهرانی-شهرستانی محصول همین دوران است.

به وجود آمدن سبکی به عنوان سبک شهرسازی تهران و صدور طرح‌هایی برای شهرستان‌ها به سبک و سیاق شهرسازی تهران و نادیده انگاشتن تفاوت‌های فرهنگی و از بین رفتن فضاهای بومی پیامد چنین رویکردی است.

البته در مقابل چنین فرآیندی گروهی از افراد در اقوام مختلف واکنش‌های متفاوتی از خود بروز دادند. عده ای حالت تدافعی به خود گرفتند و عده ای حالت تهاجمی؛ مورد دوم مربوط به اقوامی می‌شد که دارای ریشه های قومی مشترکی با کشورهای همسایه بودند و این موضوع تا آنجا اهمیت داشت که برخی ادعای جدایی از ایران و پیوستن به کشورهای همسایه، با ریشه های فرهنگی مشابه تر و یا حتی استقلال واحد را داشتند. اما حالت تدافعی گروه اول به علت نداشتن چنین انگیزه ای به زودی در هم شکست. میزان و مدت مقاومت این گروه با میزان فاصله از پایتخت (تهران) نسبت مستقیم داشت.

در آن زمان فروپاشی کشورهای هم‌چون شوروی، یوگوسلاوی و ... زنگ خطری برای کشورهای با تنوع و تعدد قومیتی مثل ایران محسوب می‌شد. حال آنکه صرفاً از دوران اولیه زندگی اجتماعی همواره وابستگی‌های نژادی، فرهنگی، زبانی و ... بشر را احاطه کرده بود ولی این وابستگی‌ها عامل بروز مشکلاتی برای وفاق اجتماعی نبود. اولین بار در عصر مدرن در اثر بروز برخی مسائل و احساس پایمال شدن حقوق قومی و نیز به وجود آمدن نوعی احساس ناسیونالیسم قومی، این مسئله سیاسی می‌شود. مسئله ای که در جوامع چند قومی مطرح می‌شود، به رابطه بین وفاق اجتماعی و هویت ملی و خرده فرهنگ‌های قومی و هویت‌های قومی در این جوامع بر می‌گردد. (احمدلو، ۱۳۸۱: ۲)

چنانچه در ابتدای بحث مطرح شد هویت قومی را نمی‌توان جدای از مکان زیست آن بررسی نمود. در واقع بخشی از شخصیت وجودی هر انسان که هویت فردی وی را می‌سازد، مکانی است که او خودش را با آن شناسایی می‌کند (رضازاده، ۱۳۸۰)؛ لذا دانش طراحی شهری به عنوان دانشی در خدمت طراحی و ساماندهی

محیط زیست انسانی می‌بایست به وجوه شخصیتی انسان‌ها به عنوان گروه‌های استفاده‌کننده و مخاطب اصلی فضا توجه داشته باشد.

مسائل مختلفی در این تحقیق بیان و مورد بررسی قرار خواهد گرفت مانند بحث هویت و فرهنگ بومی، مسئله جهانی شدن و استحاله فرهنگی، طراحی شهری و داعیه توجه به تفاوت‌های فرهنگی ملت‌های مختلف و ... که دغدغه‌های هر ملتی در قرن حاضر بوده و به انجای مختلف از طرف صاحبان نظر و اندیشه مورد بررسی قرار گرفته است